

ปาฐกถาแสดงที่สำนักเรียนสโตร์สสถาน

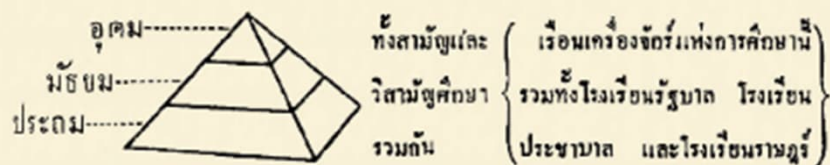
การให้การศึกษา

ของ เจ้าพระยา ธรรมศักดิ์มนตรี

แสดงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

การให้การศึกษา ก็มี ส่วนที่ บ้านเมือง เป็นผู้ให้, บ้าน เป็นผู้ให้, และโรงเรียนเป็นผู้ให้ ละเอียด ควร เห็น ปาฐกถาบทหนึ่ง ๆ แต่ไม่จำเป็นจะให้ยึดตายไป จึงสรุปรวมกล่าวเสียในปาฐกถาเดียว.

กล่าวถึง ประเทศเป็นผู้ให้ การศึกษาก่อน. หน้าที่ของ ประเทศ ก็คือ จะให้ ชาว ประเทศ ได้รับ การ ศึกษาทั่วกัน ตามควร แก่ อรรถภาพ จึงต้อง ตั้ง โรงเรียน สำนักเรียน และ วิสามัญศึกษา ทุกชนิดทุกชั้น ครอบคลุม ตามโครง การ ศึกษา ของ ประเทศ (สำหรับ ของ เรา คู่ ประมวล การ ศึกษา ภาค ๑.) จัดให้มี จำนวน โรงเรียน นั้น ๆ พอแก่ ต้องการ ตามจำนวน ของ พลเมือง ทั่ว. เครื่องจักร การกลั่นคนได้แก่โรงเรียน ต่าง ๆ นี้ มีรูปร่าง ดังนี้—

อธิบายว่า ชาว ประเทศ ทุก คน ทั้ง หญิง และ ชาย จะ ต้อง ผ่าน เข้า เครื่องจักรนี้ ตั้งแต่ ชั้นล่าง คือ ประถม ศึกษาขึ้นไป. ใคร มี อรรถภาพ

เหมาะ เพียงชั้นนี้ ก็ได้ ประถม ศึกษา ทั้ง สำนักเรียน และ วิสามัญ (ของ เราเวลานี้ก็ ประถม ๕) มีวิชา ชีพเขียน พลเมือง ชั้น สำนักเรียน, ใคร มี อรรถภาพ เหมาะ ยิ่ง ขึ้นไป กว่านั้น ก็ไต่ขึ้นไป ชั้น กลาง คือ มัธยม ศึกษา เรียนให้ ขบ ทั้ง สำนักเรียน และ วิสามัญศึกษา ได้วิชา ชีพเขียน พลเมือง ชั้น กลาง, ผู้มี อรรถภาพ ยิ่ง ขวัก ขึ้นไป อีก ก็ผูก ชั้น ถึง ชั้น สูง คือ อุดม ศึกษาไป เช่น พลเมือง ชั้น สูง ที่ช่วย ประเทศ ของ คน ทั่ว วิชา ความ คึก. เครื่องจักร กลั่นคนเช่นนี้ ประเทศ ที่เจริญ ทั่ว การ ศึกษาใช้ เป็น ยุติ ต้อง กันหมด, และ ปราบกฎ ระเบียบ เป็น มิตร มิเกล เพื่อ สนับสนุน ให้ ข้อ ความ ชัก เหนือ ขอบ ข้าง ด้อย คำ ของ อาจารย์ แม็ก อาพี แห่ง ส. ป. อเมริกา ผู้แสดง ปาฐกถา เรื่อง บ่อ เกิด แห่ง กำลัง ของ ชาติ ที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ตาม ที่ ลง พิมพ์ ใน หนังสือ มหาวิทยาลัย ระเบียบ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ว่า ดังนี้. โครง การ ศึกษา ของ ประเทศ “มักไม่ สำเร็จ ประโยชน์ เพราะไม่มีคนพอ หรือให้ การ ศึกษา ผิด อรรถภาพ ของ เขา หรือ รวม ทั้ง ๒ อย่าง ทั่วกัน. ที่มีไม่พอคนก็เท่ากับ โรง คริว ที่ทำ อาหารไม่พอกิน คนอื่น ก็มี คนอด ก็ มาก. ถ้า จะ มีโรงเรียนให้ พอคนก็ ต้อง มี พระ ราชา ธิปไตย ประถม ศึกษา, มัธยม ศึกษา, และ อุดมศึกษา (ทั้ง เราได้ เริ่ม มี ชั้น ชั้น อยู่ แล้ว.) ที่ให้ การ ศึกษา ผิด อรรถภาพ ของ คน ก็ เพราะโรงเรียน มีไม่พอคน คนควร จะ ได้ อุดม ศึกษา แต่เกิดใน ที่ไม่เหมาะ ก็ เพียง ได้ ประถม ศึกษา ที่ว่านี้ ควร

ไปถึงวิสามัญศึกษาด้วย และคนมีอัชฌาภาพเพียงเหมาะแก่ชั้น
ประถม ไล่ขึ้นไปก็ถึงมัธยม อุดม เพราะเกิดใกล้และมีที่
ว่าง, ทั่วไม่มีคนไกลมาแย่ง ทั้งนี้ประเทศก็อาจเอาข่าวขึ้นมา
เขินหาย หรือคนมีอัชฌาภาพควรเขินหาย ต้องเขินเพียงข่าวไป
ตลอดชีวิต เพราะไม่ได้เกิดในปฏิรูปประเทศ. ถ้าพิจารณาทางเศรษฐกิจ
วิทยา การสืบสนของประเทศไทย เช่นนี้ ก็เห็นการสู้รบสู้รบขาด
ทุนมากมาย. ที่จะให้โรงเรียนเขินบ่อเกิดแห่งความเจริญของ
ประเทศได้เต็มภูมิ จึงจำเริญต้องขำขี้ก๊อช้อบพร่องของ การศึกษา
ทั้ง ๒ อย่างนี้เสียให้ได้ คือ ต้องให้โรงเรียนประถมมีพอจำนวนคน
ทั้งหมดไม่เหลือหน้า โรงเรียนเหล่านี้พร้อมด้วยวิชาให้ทุนเล่าเรียน
จนเพียงพอ จะได้กลั่นคนชั้นสูงชั้นมัธยม, เมื่อโรงเรียนมัธยมมี
เพียงพอแล้ว ก็จะได้กลั่นนักเรียนชั้นสูงชั้นอุดม คือ มหา
วิทยาลัยในทำนองเดียวกัน, การศึกษาของประเทศไทย จะได้รูป
ขีระมิก คือฐานใหญ่ยอดเรียวเล็กขึ้นไปเขินชั้นๆ. ใครจะอยู่เพียง
ชั้นล่าง หรือจะขึ้นชั้นกลาง ชั้นบน ก็เขินอันได้โอกาสทั้งกัน
หมด. ต้องต่างกันตามแต่ความสามารถของตัวเท่านั้น จึงเขิน
อันว่าการศึกษาของชาติให้ความรู้แก่คนทั่วหน้าตามอัชฌาภาพของ
คนๆ. แม้เศรษฐกิจก็ควรรับว่าแผนการศึกษาของประเทศไทยทั้ง
กล่าวนี้ เป็นทางประหยัดที่สุด และได้ผลงดงามที่สุด.”

การศึกษาที่บ้านเขินผู้ให้เขินสำคัญมาก เพราะเขินผู้

สำหรับ การศึกษาที่จะได้รับจากประเทศเขินผู้ให้ต่อไป, เวลา
บ้านของเรากล่าวทั่วๆ ไป ยังทำหน้าที่ไม่ได้ดี แต่ต้อง
ไปภายหน้าบ้านจะต้องเขินที่อบรมเด็กที่เกิดในบ้านได้ค้ำเขินตามส่วน
ที่คนได้เจริญขึ้นด้วยภูมิการศึกษา. บ้านควรเขินอย่างไรจึงจะ
อบรมเด็กที่เกิดในบ้านได้เต็มตามหน้าที่ ขออ้างถ้อยคำของ
อาจารย์แม็กฮาฟี ที่กล่าวในป่าจูกตาเขินอีกคือ.

“ครอบครัวเขินหน่วยเล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของประเทศ
เพราะเขินที่เพาะคน และเลี้ยงรักษาอบรม แต่คั้นมีเขินจนกว่า
จะแข็งแรงพอที่จะออกไปรับความอบรมภายนอกต่อไปได้. ถ้า
จะเปรียบกับการก่อกอง, ครอบครัวนี้ก็คือคองรากของตึก
ที่เขิน. ตึกใหญ่โตที่จะก่อสร้างไปภายหลังจากนั้น จะสมประสงค์หรือไม่,
เกี่ยวข้องกับคองรากนี้เขินเขินคั้น. ถ้าประเทศเต็มไปด้วย
ครอบครัวเจริญก็เหมือนนครเต็มไปด้วยตึกงามๆ ถ้าตรงกันข้าม
ก็เหมือนบ้านที่เขินสิทธิของสัตว์ป่ามากกว่ามนุษย์. ครอบครัวที่
เจริญนี้ ต้องมีคุณธรรม ๒ อย่าง คืออำนาจกับอิสรภาพ.
บิดา มารดาหรือเจ้าบ้าน มีอำนาจเหนือบุตรธิดาคนใช้หรือลูกบ้าน
แต่อำนาจนั้นหาตัดอิสรภาพของผู้ที่อยู่ปกครองไม่ เป็นอำนาจ
ที่คุ้มครองให้พ้นภัย และปกครองให้เกิดความเจริญอย่างที่ได้
อิสรภาพแก่ผู้ที่อยู่ปกครองเต็มที. อิสรภาพของลูกบ้านที่
มีอยู่บริบูรณ์นี้ ก็ไม่ใช่เขินเสรีภาพที่จะทำอะไรได้ตามชอบใจ,

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ เป็นเครื่อง คัด รอน อำนาจ อันเป็น สิ่ง จำเป็น ของ ผู้ ปกครอง. อิศสรภาพ ของ ผู้ อยู่ใน ปกครอง กับ อำนาจ ของ ผู้ ปกครอง ทั้ง ๒ อย่าง นี้ จะ ชัก กัน เพราะ อำนาจ ไม่ ต้อง การ ความ ชัก ขึ้น และ อิศสรภาพ ก็ไม่ ต้อง การ ความ ตก ซึ่. ขวรมตา ประชุมชน ต้อง มี การ ปกครอง อำนาจ ของ ผู้ ปกครอง และ อิศสรภาพ ของ ผู้ อยู่ใน ปกครอง ทั้ง ๒ อย่าง นี้ จึง เป็น มาตรา วัค ความ เจริญ แห่ง การ ปกครอง นั้น โดย ตรง.

“ การ ปกครอง ที่ เลว ที่ สุด นั้น ผู้ ปกครอง จะ เอา อำนาจ ผู้ อยู่ใน ปกครอง ก็ จะ ถือ แแต่ เสรีภาพ ทั้ง ๒ ฝ่าย เกิด เป็น ศัตรู กัน ขึ้น คือ ฝ่าย หนึ่ง คอย แแต่ จะ คุก ซึ่ เพื่อ ให้ สำเร็จ กิจ ของ ตน และ อีก ฝ่าย หนึ่ง ก็ คอย แแต่ จะ ชัก ขึ้น เพื่อ รักษา สิทธิ ของ ตน (ตาม ที่ ตน เห็น) ครอบ ครอบ ที่ พ่อ แม่ กับ ลูก หรือ นาย กับ คน ใช้ เช่น ม้า เทียม คู่ ที่ คอย กิ่ง กัน อยู่ เช่น นี้ ชื่อ ว่า เป็น ศัตรู กัน, สงคราม จะ เข้า มา แทน ที่ แห่ง ความ สงบ ทุก ชั้ จะ เข้า มา แทน สุข ชั้ จะ เข้า มา แทน ดี เพราะ ต้อง บั่น บ่วน ไป ด้วย กัน ทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้ง นี้ ครอบ ครอบ เช่น นี้ จึง เป็น บ่อ เกิด แห่ง ความ เสื่อม. ที่ ตรง กัน ข้าม คือ ปกครอง อย่าง ดี ที่ สุด ผู้ ปกครอง ต้อง อยู่ใน อำนาจ ที่ เป็น ขวรม, เช่น มี คุก ทศกัณฐ์ ทาง ไม่ ผิด ผู้ อยู่ใน ปกครอง ทั้ง รัก ทั้ง กลัว ทั้ง ไว้ใจ. เมื่อ ความ บ่ วาร ดนา เกิด แตก ต่าง กัน ขึ้น การ คัก สนิท ก็ เป็น ไป ตาม เหตุ ผล, ไม่ใช่ เป็น ไป ตาม ความ ชอบใจ อิศสรภาพ ของ ผู้ อยู่ใน ปกครอง จึง ไม่ ถูก คัด รอน เลย จึง เป็น อัน ว่า ผู้ ปกครอง ก็ ได้ มี อำนาจ เต็ม ที่

และผู้ อยู่ใน ปกครอง ก็ได้ อิศสรภาพ เต็ม ที่. ครอบ ครอบ ที่ พ่อ แม่ กับ ลูก หรือ นาย กับ คน ใช้ เช่น ม้า เทียม คู่ ที่ ไป ด้วย กัน ที่ เช่น นี้ แทน ที่ จะ เป็น ศัตรู กัน กลับ เป็น มิตร กัน การ ปกครอง เป็น ไป ใน ทาง สงบ แทน ทะเลาะวิวาท จัก ใจ กัน, เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ความ สุข และความ ก้าว หน้า ใน ทาง ดี ทั้ง นี้ ครอบ ครอบ เช่น นี้ จึง เป็น บ่อ เกิด แห่ง ความ เจริญ โดย ตรง, ประเทศ ก็ คือ ครอบ ครอบ ใหญ่ นั้น เอง ถ้า รัฐบาล เป็น ผู้ ทรง อำนาจ และ ราษฎร เป็น ผู้ ได้ อิศสรภาพ คุณ ขวรม อัน จำเป็น ด้วย กัน ทั้ง ๒ อย่าง นี้ อยู่ ด้วย กัน ได้ อย่าง มิตร ไม่ใช่ ศัตรู ประเทศ ก็ เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ความ เจริญ.

“ ครอบ ครอบ อัน เป็น หน่วย ย่อย ที่ สุด ของ ประเทศ นี้ ที่ จะ เป็น อย่าง สุข ยอก คัง กล่าว คือ ดี ที่ สุด หรือ เลว ที่ สุด ยัง หา ยาก ทั้ง คู่. โดย มาก มัก ตก อยู่ใน ระหว่าง ดี ที่ สุด และ เลว ที่ สุด นี้ คือ เป็น ครอบ ครอบ ที่ อำนาจ ก็ ไม่มี อิศสรภาพ ก็ ไม่มี พ่อ แม่ กับ ลูก หรือ นาย กับ คน ใช้ ต่าง ปล่อบ กัน ไป ตาม เพลง จะ เป็น ศัตรู กัน ก็ ไม่ใช่ จะ ว่า เป็น มิตร กัน ก็ ไม่ เชิง การ เป็น ไป ตาม บุญ ตาม กรรม ไม่ใช่ ตาม อำนาจ เหตุ ผล เหมือน ม้า ที่ ปล่อบ เฟ้น ฟ่าน ไว้ ไม่ ได้ เอา เข้า เทียม คู่ กัน เลย. ครอบ ครอบ เช่น นี้ ถึง รอด จาก เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ความ เสื่อม ก็ หา เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ความ เจริญ ได้ ไม่.”

การ ศึกษา ที่ โรงเรียน เป็น ผู้ ให้ นั้น ถ้า เป็น โรงเรียน นัก เรียน กิน อยู่ ประจำ ก็ ต้อง ทำ หน้า ที่ ๒ อย่าง คือ หน้า ที่ ข้าน ค้วย แแต่

ถ้าเป็นเพียงโรงเรียน กลาง วัน เวลาใน ตาราง สอนเต็มไป ด้วย การ ให้วิชา การ ขอมุมอุปนิสัยเด็ก จึง ต้อง อาศัย ทาง บ้านเป็นใหญ่ ฝ่ายโรงเรียนก็พยายาม ทำ มากที่สุด ที่ จะทำได้ ในเวลา อั้น น้อย และ เต็มไป ด้วย งาน. แต่โรงเรียนกลางวัน จะต้องไม่ลืมว่า ศิษย์ของ ตัว ทุก คน ต่อไป จะ เป็น พ่อ บ้านแม่ บ้าน วัน หนึ่ง ยิ่ง เวลา ต้อง การ บ้านให้ ทำ หน้า ที่ ขอมุม เกิด กัง กล่าว แล้ว โรงเรียน กลาง วัน ใน สมัย นี้ ก็ เป็น ผู้วิจัย คิด ชอบ มาก ที่ เกี่ยว ใน การ ที่ จะ ให้ สมประสงค์, คือให้ ได้ บ้าน เป็น ที่ ขอมุม การ ศึกษา ในอนาคต.

การให้ ศึกษาในโรงเรียนเป็น งานของครูผู้ควร จะต่าง กับคนอื่น ๆ ที่ได้เรียน วิชา ครู วิชา สอน เช่น เป็น ครู ปรึกษา ศิษย์. ถ้า จะ กล่าว ด้วย วิธี สอนใน ที่นี้ ป่าสุกตา นี้ จะต้องไป ขบเขาปีหน้า ที่ไม่ สมควร, คำราม มี มากแล้ว ครู ทุกคนควร จะเข้าถึง คำว่า วิชาครู. ในที่นี้ จะกล่าว ถึง การใช้ วิธี สอน ซึ่ง ตูยังไม่ ค่อย สังเกต กันนัก. การใช้ วิธี สอน ผิด ถึง จะ เป็น วิธี สอน อย่าง วิเศษ ก็ เหมือน การ ใช้ ยาผิด ถึง จะ เป็น ยา วิเศษ ก็ จะมี คุณ อะไร ? ยาใช้ เอาไป ใช้ เมื่อ เป็น ลม แผลง วิธี สอน สำหรับ เด็กใหญ่ เขาไป ใช้ สำหรับ เด็กเล็ก ก็ แผลง เช่น กัน.

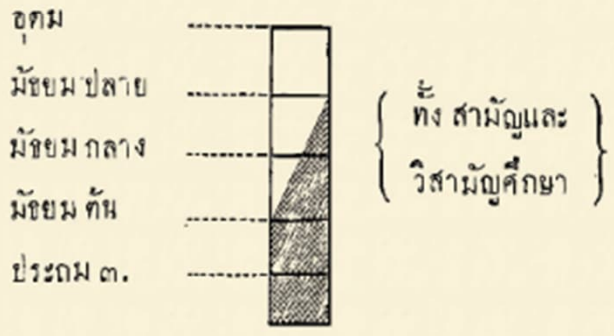
เรา รู้จัก คำว่า Lesson กับ คำว่า Lecture. คำ ก่อน ใช้ สำหรับ การ สอน เด็ก คำ หลัง ใช้ สำหรับ การ สอน ผู้ใหญ่. สอน เด็ก เรา

ใช้วิธี ที่ ช่วย เด็ก มาก, เพราะเด็ก ยัง อ่อน ทั้ง ความรู้ และ ความ คิด เรา ต้อง เรียน กำเนิด และ ประสาท ต่าง ๆ ของ เด็ก เช่น ความ จำ เกิด ก่อน ดัด มา ก็ ความ สังเกต แล้ว ความ คิด ต่าง ๆ จึง เจริญ ขึ้น ที่ หลัง มี ความ พิจารณา เป็น สูง สุด และ เจริญ ที่ หลัง ที่ สุก ด้วย. วิธี สอนของ ครู ผู้สามารถ ย่อม เป็น วิธี ที่ ผิด ผัน ประสาท ต่าง ๆ เหล่านี้ ตาม ลำดับ, ความ จำ และ ความ สังเกต เกิด มาก แล้ว ก็ หัก ให้ จำ และ สังเกต ให้ มาก ส่วน ความ คิด ยัง อ่อน อยู่ ครู ก็ ช่วย โยง นำ ทาง ให้ คิด จาก สิ่ง ที่ สังเกต เห็น หรือ มี สัญญา จำ ได้ อยู่ ย่าง แล้ว วิธี สอน เด็ก ๆ จึง เป็น วิธี ตาม นำ ให้ สังเกต และ คิด, ใช้ สัญญาเก่า เพราะ สัญญา ใหม่ เป็น ความรู้ กว้าง ขวาง ออกไป. สรุปลง ย่อ ลง เป็น วิธี สอน ด้วย ตาม นำ คำ เห็น จาก สิ่ง ที่ รู้ แล้ว ไป สู่ สิ่ง ที่ ยัง ไม่ รู้ และ คำ เห็น จาก ง่าย ไป สู่ ยาก. เด็ก โตขึ้น ทุกที ประสาท ของ เด็ก ก็ เจริญ ขึ้น ทุกที, การ สอน ของ ครู เป็นการ ช่วย ความ เจริญ แห่ง ประสาท ของ เด็ก เด็ก ก็ เรียน ได้ เร็ว โดย ไม่ ต้อง เบื่อหน่าย ซึม ซม ต่อ ความ ยาก ของ วิชา การ เรียน กลายเป็น จนม อร่อย ไม่ ใ้ย ยา ที่ นำ เบื่อ. แต่ เมื่อ เด็ก โตขึ้น จน เป็น หนุ่ม เป็น สาว แล้ว, จน จะ ขบ สมัย วิทยาลัย ซึ่ง จะ ไม่มี ครู คอย ช่วย ต่อไป ตน จะต้อง เป็น ครู ของ ตัว เอง ใน การ แสวง ความรู้ เพิ่มเติม ตาม ภาษิต ที่ ว่า “คน เรา ต้อง เรียน ตลอด ชีวิต,” การ เรียน ของ เด็ก โต ๆ ใน ชั้น อุดมศึกษา มี มหาวิทยาลัย เป็น ต้น จึง เป็ด ย่น กระบวน ไป เป็น วิธี ป่าสุกตา ซึ่ง ปล่อย ให้ ศิษย์ พึ่ง เอง จาก ความ เข้าใจ ใน สมุท ของ ตัว เอง และ ไป ค้น ตำรับ

ตอนที่ ๑๘ ป่าภูเขาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ๑๓๑๓

ที่อาจารย์บอกให้เขาเอง, การช่วยของอาจารย์เป็นแต่อธิบายวิชาให้แจ่มแจ้งให้เรียนได้เร็วกว่า และเข้าใจแจ่มแจ้งกว่าที่เรียนจากตำราโดยลำพัง, การช่วยชั้นนี้จึงเป็นการช่วยสำหรับให้ปล่อยใจหรือเตรียมใจให้หนุ่มสาวเช่นครูตนเองได้ในภายหน้า, การช่วยของเบื้องคั่นและเบื้องปลายนี้มีตรงกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ ให้ศิษย์ได้รับความรู้เร็ว แต่เมื่อเรียนง่าย ๆ สั้น ๆ จะสมมุติคำสั้นใช้ชั่วคราวและเรียกวิธีสอนเบื้องคั่นว่า วิธีช่วย เรียกวิธีสอนเบื้องปลายว่า วิธีปล่อย (ปล่อยในที่นี้ถึงปล่อยให้ช่วยตัวเอง.)

ปัญหา มีว่าเรา จะขีดเขตที่ระหว่างช่วยกับระหว่างปล่อยแคไหน? อันขีดเส้นพรมแดนลงไปชั้น มัชฌิมชั้นใด ชั้นหนึ่งชั้น ใช้นี้ไม่ได้, ทางที่ที่สุกก็จะต้องผ่อนให้วิธีช่วยน้อยเข้า กลายเป็นวิธีปล่อยมากเข้า ทั้งแสดงด้วยรูปนี้,

เขตคั่น แลเห็นเป็นเขตคั่นช่วย เขตว่าง เป็นเขตคั่นปล่อย. ความรู้สึกใน พวกเรา ที่เป็นครู รู้กันก็ว่า เลือก ครู สำหรับ สอนชั้นต่ำ กับ

๑๓๑๔ วิทยาทาย เล่ม ๒๕

สูง ยาก กว่าเลือก ครู สำหรับ สอนชั้น กลาง ๆ. ความรู้ สัก นี้ อธิบายไว้ก็ด้วยรูป ซึ่งแสดงนี้ คือ ครูชั้นต้นต้อง มีวิธี สอนดี มาก จึงสามารถช่วยเด็กเล็ก ๆ ให้ การ เรียนเป็น ขมม แทนเป็น ยา แล้ว ก็ เรียน ได้ เร็ว. ครู ชั้น สูง ก็ ยาก เหมือน กัน เพราะต้อง เลือก คน มี ความรู้ แดก ฉาน ใน วิชา ที่ จะ สอน และ สอน ให้ รู้ ได้ เร็ว โดย ที่ สามารถ ใ้ แรง ใจ เรียน ช่วย ตัว เอง ด้วย ไม่ แต่ คอย อาศัย ความ ช่วยเหลือ ของ ครู เท่านั้น คือ นักเรียน ทำงาน นอก เวลา โรงเรียน ได้ มาก เนื่อง จาก การ สอน และการ แะ ตำรา ของ ครู ใน เวลา สอน. ส่วน ชั้น กลาง ๆ ที่ ทำ ครู ได้ ง่าย นี้ เพราะ วิชา ที่ สอน ยัง ไม่ สูง ครู ที่ มีความรู้ จะ สอน ได้ มี จำนวน มาก และ วิธี สอน ก็ ไม่ ต้อง ช่วย เด็ก มาก มาย เหมือน การ สอน ชั้น ต่ำ ๆ, ทาง วิชา ไม่ ต้อง ยิง ยวค ทาง วิธี สอน ก็ ไม่ ต้อง ยิง ยวค เพราะ เป็น ระหว่าง ครึ่ง ว่าง และ ครึ่ง แร ทั้ง ใน รูป จึง ทำ ครู ได้ ง่าย เข้า มาก.

เมื่อ การใช้วิธีสอนเป็นไปเหมาะสมแล้ว ครูทุกคนรักษา มรรยาทครูให้เคร่งครัด การ สอน ก็ จะ สำ เร็จ ผล สมหวัง โดย ไม่ ต้อง สงสัย. มรรยาทครู ๗ ข้อ มีในวิทยาทาย ฉบับนี้ วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ในที่นี้จึงจะกล่าวแต่ข้อข้อโดยสังเขปคือ

๑. หากความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ไม่ใช่เพราะครูต้องรู้จัก ทุก อย่าง, ใคร ว่า คน รู้ ทุก อย่าง คน นั้น เป็น คน ไม่ รู้. แต่ ข้อ นี้ จำเป็น เพราะคนเรา จะต้อง เรียน ตลอด ชีวิต ครู นอกจาก เป็น คน ๆ ยัง เป็น ภาระ เงิน สำหรับ ศิษย์ สอง ตัว จึง ต้อง เป็น ผู้ เรียน อยู่ เสมอ.

๒. อบรมนิสัยของตนให้สมเป็นเยี่ยงอย่างที่จะถ่ายทอดให้แก่อนุศิษย์. ข้อนี้จำเป็นเพราะเหตุที่ครูเป็นกระพรวนน้ำนั้นเอง. วิชชาบรมก็คือสังเกตคนอื่น เห็นใครก็อย่างไร ตรวจตัวเราเอง ค่อยฝึกฝนให้เรา ก็ได้อย่างนั้นบ้าง, เห็นใครชั่วอย่างไร ตรวจดูตัวเราเอง เพียรฝึกฝนอย่าให้เราชั่วเช่นนั้น.

๓. ทำการฝึกสอน โดยควรแก่อุปนิสัยศิษย์. คำว่าฝึกแสดงว่าให้ทำจนเคยใจ สิ่งทีสอนแล้ว เหมือนทำขนมฝึกหัด ฝึกกับสอนจึงเป็นคู่กัน, และ คัดบ อาศัย กันและ กัน การศึกษาจึงจะสำเร็จ. ข้อนี้จำเป็นเพราะเด็กแหลม กับ ทึบ, เด็กกล้า กับ ขลาด, เด็กหนักแน่น กับ ใจ น้อย, เด็ก จริต ต่าง ๆ กัน, เด็กหนักไม่กับเบาไม่, ครูต้องใช้วิธีฝึก สอน ฝึก ๆ กัน จึงต้อง รู้จัก อุปนิสัย ศิษย์ ฉะเพาะตัวทุกคน เพื่อเลือกใช้วิธีให้เหมาะ, ครูใหญ่ จะรู้จัก อุปนิสัย ศิษย์ ทุก คนไม่ได้ แต่ จะรู้จัก ฉะเพาะที่ เก่ง ๆ ได้ ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี, นอกนั้นก็ทราบได้จากครู น้อย, ครู ประจำ ชั้น หรือ ครู ประจำ วิชา ควร จะรู้จัก อุปนิสัย ของ ศิษย์ ใน ชั้น หรือ ใน วิชา ของ ตัว ได้ หมด.

๔. โทษตัวเองเมื่อฝึกสอนศิษย์ไม่ได้ตั้งใจ. ข้อนี้จำเป็นเพราะถ้าไม่ตีมันไปโทษปีพาทย์เสียแล้ว ก็ไม่มีวันจำที ด้วยไม่เห็น ตัว ฝึก และไม่ไต่โอกาส คิกแก๊. ครูก็ไม่โทษเด็กใจ แต่โทษตัวเองที่ขาดวิธีสำหรับสอนเด็กใจ.

๕. ไม่ลงโทษศิษย์โดยโทษ. ข้อนี้จำเป็นเพราะครูไม่ใช่

คนเมา, คนมีโทษเหมือนคนเมา เพราะ ขกพ่อง สติ. อนึ่ง การลงโทษในโรงเรียนไม่ใช่เพื่อแก้แค้น แต่เพื่อแก้ผิด และเพื่อทำเยี่ยง อย่างให้ ปรากฏแก่เด็กทั้งหลาย.

๖. ไม่ล่าเอียงด้วยอคติ. ข้อนี้ไม่ห้ามไม่ให้รักเด็กดีและชังเด็กชั่ว, เพราะนี่เป็น ธรรมดา แต่ห้ามไม่ให้ล่าเอียงด้วย รัก, โกรธ, เซลา, กลัว.

๗. ไม่พรวนเวลาของศิษย์. ข้อนี้จำเป็นเพราะเวลาในอายุของเด็กมีค่ามาก (รวมทั้งค่าเล่าเรียนด้วย.) ครูไม่มีสิทธิที่จะทำเวลาของเด็กให้เปลือง กลับมีหน้าที่ ที่จะให้เวลาของเด็กอันน้อยที่สุด ได้ผลคือความรู้มากที่สุด คือให้เด็กได้ การศึกษาเร็ว นั้นเอง เพราะ ฉะนั้น การ สอน ซ้ำ, การ ลาม ซ้ำ, ลาม เปล่า ประโยชน์, การ หนึ่ง ซึ่ง เสีย เวลา ระหว่าง ลาม และ คอย หรือ คุระเตรียม, การ ฟอก ซัก ที่ไม่จำเป็น การให้เด็ก คอย ที่ไม่จำเป็น เหล่านี้เป็นการ พรวน เวลา ของ ศิษย์ ทั้ง สั้น. พรวน เวลา คุราว ละ ๑ นาที บทเรียน หนึ่ง ก็ รวม เป็น เวลา หลาย นาที วัน หนึ่ง อาจ รวม เป็น ชั่วโมง ปี หนึ่ง จะ รวม เป็น กี่วัน กี่เดือน ?

การประพฤติกฎต้องและเคร่งครัดต่อมรรยาททั้ง ๗ นี้ เป็นการเห็นเด็กน้อยมาก, ข้อ ๗ เป็นหน้าเห็นน้อยมากกว่าข้ออื่น ๆ, แต่การเห็นครู ก็คือความเห็นเด็กเห็นเอง คำว่าครูแปลว่าหนัก เรา รัก เป็น ครู เรา หรือ จะ ถ้วนหนัก ?

